

**RADA
UNII EUROPEJSKIEJ**

**Bruksela, 17 lipca 2008 r. (12.09)
(OR. en)**

11935/08

**RECH 223
COMPET 270**

PISMO PRZEWODNIE

od: Sekretarz Generalny Komisji Europejskiej,
podpisano przez pana dyrektora Jordiego AYETA PUIGARNAUA

data otrzymania: 16 lipca 2008 r.

do: Pan Javier SOLANA, Sekretarz Generalny/Wysoki Przedstawiciel

Dotyczy: Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego
Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów

- Wspólne planowanie badań naukowych:
 - = Współpraca na rzecz skuteczniejszego sprostania wspólnym wyzwaniom

Delegacje otrzymują w załączeniu dokument Komisji COM(2008) 468 wersja ostateczna.

Zał.: COM(2008) 468 wersja ostateczna

KOMISJA WSPÓLNOT EUROPEJSKICH

Bruksela, dnia 15.7.2008
KOM(2008)468 wersja ostateczna

**KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

**WSPÓLNE PLANOWANIE BADAŃ NAUKOWYCH:
Współpraca na rzecz skuteczniejszego sprostania wspólnym wyzwaniom
{SEC(2008) 2281}
{SEC(2008) 2282}**

(przedstawiona przez Komisję)

**KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

**WSPÓLNE PLANOWANIE BADAŃ NAUKOWYCH:
Współpraca na rzecz skuteczniejszego sprostania wspólnym wyzwaniom**

Wprowadzenie

Inwestowanie w badania dziś zapewnia lepsze jutro tak dla nas, jak i dla przyszłych pokoleń. Jeśli zadeklarowane cele Europy – wyważony i zrównoważony rozwój, osiągnięcie wzrostu gospodarczego i konkurencji przy zachowaniu wysokiej jakości życia i stanu środowiska oraz zapewnienie sprawnego działania UE na korzyść obywateli wszystkich państw członkowskich – mają zostać osiągnięte, potrzeba nie tylko zwiększenia inwestycji w badania w Europie, lecz także ich skuteczniejszego wykorzystania.

Fakt ten uznano w strategii lizbońskiej, ustanawiając jako jej najpilniejszy cel przejście do społeczeństwa opartego na wiedzy, skupiającego się wokół nauki, technologii i innowacji, oraz wzywając do zwiększenia inwestycji w badania i do poprawy jakości tych inwestycji. Osiągnięcie tego celu wymaga podjęcia nowych wysiłków w Europie. Przede wszystkim należy być przygotowanym na śmiałe i innowacyjne podejście do kwestii organizacji działalności badawczej.

W niniejszym komunikacie przedstawiono nowe, ambitne podejście dotyczące poprawy w zakresie wykorzystania ograniczonych publicznych środków przeznaczanych w Europie na badania naukowe i rozwój, polegające na zacieśnieniu współpracy. Proponowana w nim nowa inicjatywa, tzw. „wspólne planowanie”, stanowi punkt zwrotny dla współpracy w dziedzinie badań w Europie. Wspólne planowanie jest procesem służącym ożywieniu partnerstwa pomiędzy państwami członkowskimi w oparciu o jednoznaczne zasady i przejrzysty sposób zarządzania na wysokim szczeblu. Jego celem jest zwiększenie skuteczności i wpływu finansowania ze środków publicznych badań w strategicznych dziedzinach poprzez zacieśnienie współpracy pomiędzy podmiotami zajmującymi się opracowywaniem programów badań i zarządzaniem tymi programami. Wspólne planowanie dotyczy przede wszystkim publicznych programów badań, co oznacza podejmowanie współpracy na poziomie administracji publicznej. Ma ono zatem inny charakter niż współpraca publiczno-prywatna odzwierciedlona w inicjatywach takich jak wspólne inicjatywy technologiczne¹. Mimo to sektor przemysłu, wraz z innymi zainteresowanymi podmiotami, powinien brać czynny udział w procesie konsultacyjnym oraz w realizacji poszczególnych inicjatyw w ramach wspólnego planowania. Podmioty te są bowiem również ważnymi beneficjentami wspólnego planowania.

Wspólne planowanie ma wszelkie predyspozycje, by stać się mechanizmem o znaczeniu co najmniej takim, jakim w europejskim środowisku badawczym cieszą się programy badań oraz by przyczynić się do rzeczywistej zmiany sposobu postrzegania badań przez Europejczyków. Poprzez zawartą w nim propozycję nowego podejścia niniejszy komunikat jest wyraźną

¹ Wspólne inicjatywy technologiczne realizowane w dziedzinie technologii informacyjno-komunikacyjnych (ENIAC w dziedzinie nanoelektroniki oraz ARTEMIS w zakresie wbudowanych systemów komputerowych) przyczyniają się do mobilizacji środków z sektora przemysłu oraz środków wspólnotowych i krajowych środków publicznych.

odpowiedzią na ponawiane przez ostatnie lata przez Radę Europejską oraz Radę i Parlament Europejski wezwania do stworzenia lepszych ram wspólnego planowania i poszerzenia jego zakresu². Komunikat jest także odpowiedzią na artykułowaną przez zainteresowane podmioty potrzebę dobrowolnego i oddolnego podejścia w połączeniu ze strategicznym sterowaniem na szczeblu europejskim oraz na odrzucenie przez nie podejścia uniwersalnego.

W tym kontekście źródłem pierwszych doświadczeń we wspólnym podejmowaniu największych wyzwań społecznych w Europie jest europejski strategiczny plan w dziedzinie technologii energetycznych (plan EPSTE)³. Celem planu EPSTE – stanowiącego integralny filar europejskiej polityki energetycznej i polityki w dziedzinie zmian klimatu – jest przyspieszenie rozwoju i zastosowania technologii niskoemisyjnych poprzez spójny zestaw działań, w tym wspólne planowanie.

Niniejszy komunikat stanowi jedną z pięciu inicjatyw, których realizację Komisja zaplanowała na 2008 r. w następstwie ogłoszenia zielonej księgi pt. „Europejska Przestrzeń Badawcza: nowe perspektywy”⁴. Komunikat związany jest w szczególności z wymiarem „optymalizacji programów i celów naukowo-badawczych” i stanowi kolejny krok ku stworzeniu tzw. „piątej swobody” poprzez usunięcie przeszkód na drodze swobodnego przepływu wiedzy.

1. POTRZEBA NOWEGO PODEJŚCIA W ZAKRESIE WSPÓLPRACY MIĘDZY PAŃSTWAMI CZŁONKOWSKIMI W DZIEDZINIE BADAŃ NAUKOWYCH

Nauka i technika muszą posłużyć do zmierzenia się z największymi wyzwaniami społecznymi w Europie⁵

Sposób, w jaki Europa poradzi sobie z największymi wyzwaniami społecznymi dziś, wpłynie na jej kształt w nadchodzących dziesięcioleciach. Wyzwania te dotyczą zachowania dobrobytu w Europie w obliczu wzrastającej konkurencyjności na świecie, sprostania potrzebom starzejącego się społeczeństwa i problemom związanym z imigracją, stymulowania zrównoważonego rozwoju, zwłaszcza w kontekście zmian klimatu, zapewniania bezpieczeństwa dostaw energii, zachowania zdrowia ludzi i dobrego stanu środowiska, zapewniania jakości i dostępności żywności oraz ochrony bezpieczeństwa obywateli.

Jednocześnie Europejczycy oczekują coraz bardziej, że wyzwaniom tym sprosta się dzięki nauce i technice.

² Zob. ocena skutków załączona do niniejszego komunikatu.

³ COM(2007) 723 z 22.11.2007 r.

⁴ Oprócz niniejszego komunikatu Komisja przyjęła w tym roku:

- Zalecenie w sprawie zarządzania własnością intelektualną podczas transferu wiedzy oraz w sprawie zasad postępowania na uniwersytetach i w innych publicznych organizacjach badawczych,

COM(2008)1329 z dnia 10.4.2008 r.;

- Komunikat pt. „Rozwój kariery i zwiększona mobilność: europejskie partnerstwo na rzecz naukowców”, COM(2008)317 z dnia 23.5.2008 r.;

- Ponadto Komisja przygotowuje rozporządzenie Rady dotyczące „wspólnotowych ram prawnych na rzecz europejskiej infrastruktury badawczej (ERI)” oraz komunikat w sprawie „Strategicznych europejskich ram na rzecz międzynarodowej współpracy naukowo-technicznej”.

⁵ Oznacza to wyzwania natury gospodarczej, społecznej i środowiskowej.

Nasi partnerzy spoza Europy, zarówno ci dotychczasowi (USA, Japonia), jak i nowi (Chiny, Indie, itp.) już to zrozumieli. Rozpoczęli oni realizację szeroko zakrojonych i ukierunkowanych programów badań i współpracują ze sobą w tym zakresie. Unia i państwa członkowskie na te wyzwania muszą odpowiedzieć w sposób bardziej zdecydowany, skoordynowany i spójny, oraz, w stosownych przypadkach, we współpracy z międzynarodowymi partnerami.

W porównaniu z największymi partnerami w Europie w dalszym ciągu zbyt mało inwestuje się w badania. Wydatki na badania naukowe i rozwój – zarówno z sektora publicznego, jak i prywatnego – w minionym dziesięcioleciu zasadniczo się nie zwiększyły. Jeśli w Europie nie ma możliwości szybkiego i znacznego zwiększenia tego rodzaju wydatków, należy znaleźć nowe i bardziej innowacyjne sposoby wydajniejszego i skuteczniejszego wykorzystania istniejących niewielkich zasobów w dziedzinie badań naukowych i rozwoju. Aby doprowadzić do wzrostu korzyści społecznych płynących z publicznego finansowania badań i rozwoju, w Europie należy również wzmocnić możliwości w zakresie wykorzystywania wyników badań w interesie społeczeństwa i gospodarki, zwłaszcza poprzez innowacyjne możliwości europejskiego przemysłu oraz poprzez wspieranie popytu na odpowiednie innowacje⁶.

Korzyści utracone z powodu rozproszenia badań naukowych

W ostatnich latach państwa członkowskie i Wspólnota podejmowały liczne inicjatywy służące zwiększeniu wpływu i efektywności badań publicznych. Jednak nie zajęto się jeszcze w odpowiedni sposób jedną z najbardziej oczywistych przyczyn słabych wyników w dziedzinie badań i rozwoju, jaką jest brak współpracy i koordynacji w zakresie publicznych programów badań realizowanych w poszczególnych krajach. Zainteresowane strony już dawno uznały to za słaby punkt unijnego systemu badań naukowych i rozwoju. Mimo podejmowanych w ostatnich latach wysiłków zmierzających do rozwiązania tego problemu europejski pejzaż naukowy charakteryzuje w dalszym ciągu znaczne rozproszenie.

Obecnie 85% publicznych badań naukowych jest planowane, finansowane, monitorowane i poddawane ocenie na szczeblu krajowym, przy czym współpraca bądź koordynacja między poszczególnymi krajami jest nieznacząca. Mniej niż 6% całkowitych inwestycji w dziedzinie badań i rozwoju oraz tylko 15% europejskich cywilnych badań naukowych finansowanych ze środków publicznych (z czego 10% realizowane jest przez międzyrządowe organizacje i programy, zaś 5% w ramach unijnego programu ramowego) otrzymuje wsparcie finansowe w ramach współpracy transgranicznej.

Nie chodzi przy tym o to, by wszystkie badania naukowe planować wspólnie i zaniechać planowania ich na szczeblu krajowym. Planowanie na szczeblu krajowym ma swoje miejsce w europejskim pejzażu naukowym, w szczególności jeśli dotyczy ono potrzeb i priorytetów krajowych oraz jeśli współpraca na szczeblu europejskim nie przyniosłaby znacznych korzyści.

Chodzi raczej o to, że w dziedzinach o strategicznym znaczeniu dla całej Europy, lub dla jej części, rozproszenie publicznych programów badań prowadzi do słabych wyników i wiąże się ze znacznymi kosztami, jednocześnie uniemożliwiając osiągnięcie celów społecznych:

⁶ Tworzenie innowacyjnej Europy, sprawozdanie grupy ekspertów pod przewodnictwem Esko Aho dla Komisji Europejskiej, styczeń 2006 r.

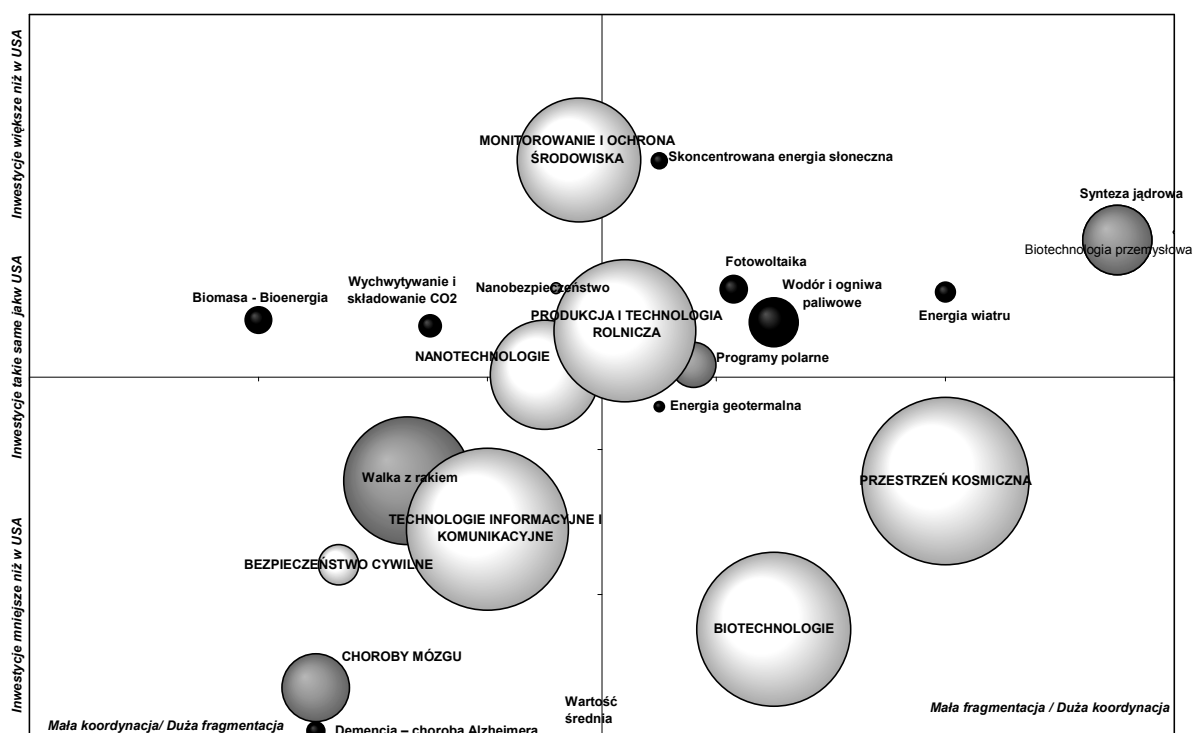
- Krajowe programy badań mogą być niepotrzebnie powielane z perspektywy ogólnoeuropejskiej, zaś ich zakres i dokładność mogą być niewystarczające.
- Wielorakość krajowych procedur utrudnia realizację programów transgranicznych i zniechęca międzynarodowo ukierunkowane podmioty badawcze do starania się o finansowanie badań ze źródeł spoza kraju.
- Brak transgranicznej współpracy przy realizacji programu utrudnia wspólne podejmowanie wyzwań oraz gromadzenie danych i wiedzy specjalistycznej rozproszonych w Europie, stanowi przeszkodę dla międzynarodowej mobilności naukowców i ich doskonalenia zawodowego, a także spowalnia proces międzynarodowego rozpowszechniania wyników badań.
- Istotne znaczenie ma również, że niepodejmowanie współpracy szkodzi planowaniu ogólnoeuropejskich badań strategicznych i horyzontalnej koordynacji polityki.

Ramka 1: Rozproszenie badań publicznych w europejskiej przestrzeni badawczej

Dziedziny naukowo-techniczne różnią się w znacznym stopniu pod względem wielkości inwestycji w badania i rozwój, stopnia koordynacji/fragmentacji i wyników, przy czym między tymi czynnikami nie stwierdza się żadnej bezpośredniej zależności liniowej. Poniższy wykres ilustruje – w odniesieniu do niektórych dziedzin naukowo-technicznych – wielkość finansowania publicznego, stopień koordynacji/fragmentacji na szczeblu europejskim oraz stosunkową wielkość finansowania publicznego w Europie w porównaniu z USA.

Wykres nie przedstawia pełnego obrazu sytuacji, lecz pokazuje, że każda z dziedzin naukowo-technicznych jest jedyna w swoim rodzaju i wymaga własnego, dopasowanego podejścia w kwestii wspólnego planowania, które należy opracować na podstawie faktów i strategicznej analizy szczegółowych informacji na temat poszczególnych dziedzin.

Wymagać to będzie pełnego zaangażowania państw członkowskich.

Oś X: Przedstawia szacowany stopień koordynacji między programami badań poszczególnych państw członkowskich, poziom finansowania oraz fragmentację instytucjonalną – na podstawie ocen jakościowych z publikacji naukowych, sprawozdań strategicznych, itp.;

Oś Y: Przedstawia stosunek logarytmiczny inwestycji publicznych w badania i rozwój w Europie (państwa członkowskie i Komisja Europejska) w porównaniu z USA;

Wielkość okręgów: Jest proporcjonalna do wielkości finansowania publicznego w Europie (państwa członkowskie i Komisja Europejska) – na podstawie bazy danych New Cronos (np. GBAORD) i danych rządu USA oraz publikacji naukowych.

Aby uzyskać jeszcze dokładniejszy obraz sytuacji niektóre dziedziny badań należałoby zobrazować bardziej szczegółowo. Na przykład okrąg „Biotechnologie” należałoby podzielić na „Zdrowie”, „Przemysł i środowisko” oraz „Rośliny, zwierzęta i żywność”. Nie zawsze było to możliwe ze względu na brak porównywalnych danych.

Dlaczego konieczne jest nowe podejście?

Aby w dalszym ciągu dokonywać postępów Europa musi bazować na osiągnięciach uzyskanych w transgranicznych badaniach publicznych, lecz jednocześnie musi uznać ograniczenia istniejących podejść i zmierzyć się z nimi.

Niektóre z największych europejskich sukcesów badawczych mają swoje źródło włączeniu publicznych funduszy przeznaczonych na badania i rozwój. W ciągu ostatnich 50 lat powołano do życia różne międzyrządowe organizacje badawcze takie jak Europejska Organizacja Badań Jądrowych (CERN), Europejskie Laboratorium Biologii Molekularnej (EMBL) i Europejska Agencja Kosmiczna (ESA). W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych uruchomiono programy takie jak COST i EUREKA oraz zapoczątkowano realizację ramowego programu w dziedzinie badań naukowych. Coraz częściej zawierano też dwustronne umowy między państwami członkowskimi. Wreszcie, począwszy od 2005 r., we Wspólnocie można korzystać z nowych instrumentów służących koordynacji i współpracy takich jak system ERA-NET lub inicjatywy podejmowane na podstawie art. 169⁷.

Wpływ tych wspólnotowych inicjatyw byłby jeszcze większy gdyby ich cele strategiczne były wyraźniejsze, zaangażowanie wysokiego szczebla polityków z państw członkowskich było większe, zaś krajowe struktury badawcze były bardziej przejrzyste i pozwalały na elastyczniejsze korzystanie z instrumentów. Poszerzenie zakresu tych inicjatyw i ogólnego zakresu siódmego programu ramowego nie ma sensu, jeśli nierozwiązana pozostaje kwestia braku strategicznego planowania między państwami członkowskimi. Oddziaływanie umów dwustronnych zawieranych między państwami członkowskimi oraz międzyrządowych organizacji badawczych i programów jest ograniczone. Otwarta metoda koordynacji umożliwi wprawdzie owocną wymianę pomysłów, ale nie prowadzi do podejmowania przez państwa członkowskie konkretnych inicjatyw koordynacyjnych dotyczących krajowej polityki w dziedzinie badań, ani do powstania wspólnego programu dotyczącego dziedzin o strategicznym znaczeniu.

Z podejmowanych ostatnio we Wspólnocie inicjatyw służących stymulacji koordynowania programów i współpracy w ich realizacji można jednak wyciągnąć wnioski, które mogą stanowić istotną podstawę do poczynienia postępów w kwestii wspólnego planowania.

Stoimy właśnie przed jedyną w swoim rodzaju szansą na zrobienie dużego kroku naprzód w zakresie ogólnoeuropejskiej współpracy w dziedzinie badań, który może okazać się tak ważny jak utworzenie programów ramowych. Przy pomocy niniejszego komunikatu Komisja pragnie ułatwić wypracowanie rozwiązania poprzez zapoczątkowanie strategicznego i zorganizowanego procesu.

⁷

W tym kontekście w planowanym komunikacie Komisji „Europejska strategia badań nad morzem i gospodarką morską” zaproponowane zostanie bardziej strategiczne podejście, wykraczające poza obecnie prowadzoną w ramach ERA-NET koordynację szeregu działań obejmujących badania nad morzem.

Ramka 2: Wspólne planowanie na rzecz zwalczania problemów starzejącego się społeczeństwa

Rosnący wskaźnik zachorowań na chorobę Alzheimera i inne rodzaje demencji jest prawdopodobnie jedną z najbardziej niepokojących oznak starzenia się naszego społeczeństwa. Choroba Alzheimera jest chorobą zwyrodnieniową, niszczącą w powolnym i postępującym procesie komórki mózgowe i mającą wpływ na pamięć, procesy myślowe, zdolność osądu i osobowość. W późniejszym stadium choroba prowadzi często do dodatkowych problemów zdrowotnych takich jak zaburzenia psychiczne, zaburzenia mowy, nagłe zmiany nastroju i dezorientacja czasowo-przestrzenna. Blisko jedna osoba na 20 w wieku powyżej 65 lat cierpi na demencję. Obecnie choruje na nią około 5,5 mln Europejczyków (w przypadku 50-70 proc. z nich jest to choroba Alzheimera), przy czym oczekuje się, że do 2040 r. w przedziale wiekowym powyżej 60 lat liczba ta wzrośnie do 10,7 mln. Już teraz koszty opieki zdrowotnej związanej z demencją przekraczają w Unii 80 mld euro. Do tej pory nie jest znany sposób zapobiegania chorobie Alzheimera, ani jej leczenia. Jednak wsparcie ze środków publicznych dla badań nad chorobą Alzheimera w Europie jest znacznie niższe od wsparcia, jakie na ten cel przeznaczają się w USA. Co więcej, europejskie badania nad chorobą Alzheimera nie są wspierane na szczeblu administracyjnym. Zasoby są rozproszone między liczne i różnorodne agencje finansujące z 27 państw członkowskich UE. Sytuacja ta stwarza ryzyko nieekonomicznego podwójnego finansowania tych samych badań na poziomie Unii. Tego rodzaju powszechny problem wymaga podjęcia w Europie wspólnych wysiłków w celu wypracowania wspólnego rozwiązania. W USA potężnymi instytucjami napędowymi dla prowadzenia badań nad chorobą Alzheimera są National Institute of Health i National Institute on Aging. W tym kontekście pojawia się pytanie, co uczyni Europa, by sprostać temu dużemu społecznemu wyzwaniu?

2. WSPÓLNE PLANOWANIE – WSPÓLPRACA NA RZECZ SKUTECZNIEJSZEGO SPROSTANIA WSPÓLNYM WYZWANIAM

Wspólne planowanie: koncepcja

Wspólne planowanie oznacza dobrowolne zaangażowanie się państw członkowskich na zasadzie zmiennej geometrii w proces definiowania, rozwoju i realizacji wspólnych programów badań strategicznych na podstawie wspólnej wizji podejmowania największych wyzwań społecznych. Wspólne planowanie może dotyczyć strategicznej współpracy między już realizowanymi programami krajowymi, lub wspólnego planowania i opracowania nowych programów. W obu przypadkach wymaga to połączenia zasobów, dokonania wyboru lub opracowania najbardziej odpowiednich instrumentów, realizacji inicjatywy i wspólnego monitorowania i oceny ich postępów. Celem wspólnego planowania jest wzmożenie i udoskonalenie transgranicznej współpracy oraz koordynacja i integracja programów badań realizowanych przez państwa członkowskie przy udziale finansowania publicznego w określonych dziedzinach strategicznych, co przyczyni się do zwiększenia efektywności badań finansowanych ze środków publicznych w Europie, tak by skuteczniej sprostać największym wyzwaniom społecznym.

Wspólne planowanie: Zmiana struktury jako ambitny cel...

- Wspólne planowanie oznacza zmianę struktury badawczej w Europie. Stanowi ono kompleksowy, długofalowy i strategiczny proces, dzięki któremu w Europie powinno nastąpić zwiększenie zdolności w zakresie podejmowania największych wyzwań gospodarczych i społecznych, których rozwiązanie zależy w decydującej mierze od badań. We wspólnym planowaniu chodzi o stworzenie wspólnych perspektyw i opracowanie programów badań strategicznych, ich odpowiednią realizację i osiągnięcie konkretnych skutków dla społeczeństwa. Wyznaczane są przy tym jasne i realistyczne cele i zamierzenia służące dokonaniu przełomowych odkryć w dziedzinach, w odniesieniu do których stosuje się wspólne planowanie.
- Wspólne planowanie nie jest tylko ćwiczeniem formalnym polegającym na zgrupowaniu istniejących krajowych programów badań dotyczących tej samej kwestii pod wspólną nazwą, ani na ich luźniej koordynacji bądź dopasowaniu. Nie chodzi w nim także o uzyskanie sztywnego podziału między krajami w zakresie prac badawczych prowadzonych w danej dziedzinie, ani o przeniesienie krajowych budżetów badawczych do Brukseli. We wspólnym planowaniu chodzi o osiągnięcie skutków dzięki zmianie struktury w celu zwiększenia skuteczności i oddziaływania publicznego finansowania badań.
- Zainteresowane strony powinny być jednak świadome, co to oznacza. W najbardziej ambitnym kształcie wspólne planowanie wymaga, by państwa członkowskie były przygotowane na opracowanie i realizację wspólnych programów badań zawierających plan wspólnie określonych wieloletnich działań (planowanie, rozpoczynanie realizacji, dokonywanie oceny) i mechanizmów finansowania.

... realizowany przy pomocy pragmatycznego i elastycznego podejścia

- Wspólne planowanie wymaga zmiany nastawienia państw członkowskich. Przede wszystkim wymaga podjęcia przez państwa członkowskie konkretnych zobowiązań i działań oraz zrewidowania i reorganizacji sposobu opracowywania i realizacji krajowych programów badań poprzez przekierowanie ich na realizację wspólnych celów.

- Dlatego właśnie wspólne planowanie powinno opierać się na zasadach dobrowolnego udziału, zmiennej geometrii i otwartego dostępu. Nie ma potrzeby, by w realizacji danej inicjatywy brały udział wszystkie państwa członkowskie, jednak partnerzy w niej uczestniczący muszą być w stanie zapewnić niezbędną masę krytyczną zasobów.
- Również dlatego tak ważne jest, by podstawą wspólnego planowania było realistyczne i elastyczne podejście oraz by jego realizacja przebiegała w sposób etapowy (patrz pkt 3) w celu maksymalnego zwiększenia efektu strukturyzującego i skutków dla społeczeństwa.
- Środki wspólnotowe a priori nie będą przeznaczane na działania związane ze wspólnym planowaniem. Chodzi w nim bowiem przede wszystkim o zdefiniowanie przez państwa członkowskie wspólnych strategii i połączenie zasobów poszczególnych krajów. Jednocześnie nie wyklucza się możliwości uzupełniającego finansowania określonych inicjatyw przez Wspólnotę, uzależnionej od ich wartości dodanej, europejskiego wymiaru i prawdopodobnego efektu strukturyzującego.

Korzyści wynikające ze wspólnego planowania

Wspólne planowanie przyniesie korzyści państwom członkowskim, osobom odpowiedzialnym za realizację europejskich programów badań, europejskim naukowcom i sektorowi przemysłu:

- Wspólne planowanie ułatwia podjęcie wspólnych wyzwań, wypracowanie wspólnych rozwiązań i prezentowanie wspólnego stanowiska na arenie międzynarodowej.
- Pomaga ono przezwyciężyć początkowe trudności w niektórych dziedzinach naukowo-technicznych takie jak konieczność dużych inwestycji wstępnych i wysokie koszty operacyjne.
- Stanowi pomoc w optymalizacji zakresu europejskich programów badań, mającą na celu zapobieganie nieekonomicznemu powielaniu programów oraz poszerzanie ich zakresu tematycznego.
- Wspiera dążenie do doskonałości naukowej poprzez wspólne zaproszenia do składania wniosków finansowanych ze wspólnych środków i posługujących się wzajemną oceną, co przyczynia się do większego konkurowania o finansowanie i do poprawy jakości wniosków dotyczących badań.
- Poprzez wspieranie transgranicznej współpracy nad projektami wspólne planowanie ułatwia gromadzenie danych i wiedzy specjalistycznej rozproszonych w kilku krajach lub w całej Europie, pozwala na szybkie rozpowszechnianie wyników badań, przyczynia się do międzynarodowej mobilności naukowców i ich doskonalenia zawodowego, a także zwiększa oddziaływanie pod względem naukowym, technicznym i innowacyjnym każdego euro zainwestowanego w badania publiczne.
- Przyczynia się do wzmocnienia koordynacji z politykami w innych pokrewnych dziedzinach poprzez większe rozpropagowanie programów i do redukcji kosztów zarządzania. Ponadto umożliwia międzynarodową edukację polityczną i prowadzi do poprawy w zakresie odpowiedzialności za publiczne programy badań i ich przejrzystości.

Wyżej wymienione korzyści będą szczególnie cenne dla tych regionów i krajów, które nadrabiają straty do czołówki pod względem inwestycji w badania i wydajności badań. W związku z korzyściami, jakie sektor nauki i techniki odniesie dzięki wspólnemu planowaniu oraz w związku z jego efektami strukturyzującymi społeczeństwo Europy skorzysta z

intensywniejszego wzrostu gospodarczego, ze zwiększenia konkurencyjności i zatrudnienia, oraz z lepszego i szybszego rozwiązywania problemów społecznych i środowiskowych.

By lepiej zobrazować te korzyści w ramce 2 przedstawiono przykład, w jaki sposób wspólne planowanie mogłoby przyczynić się do sprostania wyzwaniom związanym ze starzeniem się społeczeństwa. Przykład ten ma charakter wyłącznie ilustracyjny i hipotetyczny. Jego jedynym celem jest uwidocznienie i skonkretyzowanie potencjału i wpływu wspólnego planowania jako mechanizmu służącego transgranicznej współpracy w programach realizowanych w strategicznych dziedzinach badań. Bardziej szczegółową analizę potencjału wspólnego planowania wobec innych wyzwań społecznych i w odniesieniu do innych dziedzin technicznych zawarto w załączonym do niniejszego komunikatu dokumencie roboczym służb Komisji.

3. KONKRETNA REALIZACJA WSPÓLNEGO PLANOWANIA

W niniejszym komunikacie Komisja proponuje pragmatyczną metodę w celu praktycznego stosowania wspólnego planowania w ograniczonej liczbie uzgodnionych dziedzin. Procedurę określania tych szczególnych dziedzin opisano w następnym punkcie. W niniejszym punkcie przedstawia się metodę umożliwiającą konkretne stosowanie wspólnego planowania. Metoda ta opiera się na doświadczeniach zdobytych w ramach europejskich platform technologicznych, lecz dostosowano ją na potrzeby publicznych programów badań. Obejmuje ona kilka etapów wynikających ze struktury realizacji programów badawczych, począwszy od opracowania programu, poprzez jego realizację, a skończywszy na monitorowaniu i ocenie.

Wyróżnić można trzy następujące etapy:

1. Opracowanie wspólnych perspektyw dla uzgodnionej dziedziny: W perspektywach tych należy zawrzeć długoterminowe cele, które są określane przez ekspertów w danej dziedzinie i zatwierdzone na szczeblu politycznym. Perspektywy powinny zostać opracowane na podstawie wiarygodnych danych (ewentualnie na podstawie (wspólnych) działań prognostycznych) oraz na podstawie wyników szerokich konsultacji (publicznych) z zainteresowanymi stronami, w szczególności ze środowiskiem naukowym i sektorem przemysłu. Mogą zostać również opracowane na podstawie wstępnej (wspólnej) oceny realizowanych w danej chwili programów i istniejących możliwości.

2. Po ustanowieniu perspektyw należy przełożyć je na język programu badań strategicznych, zawierającego konkretne, wymierne, osiągalne, realistyczne cele i ustalającego ramy czasowe ich realizacji (cele SMART). Program badań strategicznych powinien umożliwiać urzeczywistnienie perspektyw i wiązać realizację celów w nich określonych z dostępnymi lub przyszłymi możliwościami w tym zakresie w Europie. Zasadnicze znaczenie będzie przy tym miała znajomość istniejących programów i dostępnego potencjału wiedzy w całej Europie (i poza nią).

3. Realizacja programu badań strategicznych: Wszystkie organy publiczne uczestniczące w realizacji programu badań strategicznych formułują swoje programy i decydują o finansowaniu tak, by w spójny sposób wnieść wkład w jego realizację. Przy realizacji poszczególnych inicjatyw w ramach wspólnego planowania należy wykorzystywać wszystkie instrumenty dostępne na potrzeby badań publicznych (krajowe i regionalne programy badań, międzyrządowe organizacje badawcze, programy współpracy, infrastrukturę badawczą, programy na rzecz mobilności, itp.). Realizacja może (ale nie musi) być wspierana z funduszy wspólnotowych i poprzez instrumenty dostępne w programie ramowym. Należy przy tym

zapewnić regularne monitorowanie i ocenę postępów w realizacji celów SMART oraz przekazywanie wyników tych działań na szczebel polityczny.

Wspólne planowanie może być jeszcze łatwiejsze, jeśli spełnione są pewne warunki ramowe:

- Uzgodniono szereg wspólnych zasad i procedur na potrzeby wzajemnej oceny (tzw. „reguły gry dla naukowców”).
- Opracowano wspólne metody prowadzenia działań prognostycznych i dokonywania wspólnej oceny krajowych i regionalnych programów lub inwestycji w szczególnych dziedzinach badań.
- Określono wspólne zasady dotyczące transgranicznego finansowania badań przez organy krajowe lub regionalne (tzw. „finansowe reguły gry”).
- Wdrożono skuteczne środki służące zapewnieniu ochrony praw własności intelektualnej oraz ułatwianiu rozpowszechniania wyników badań i ich optymalnego wykorzystania.

4. PROCEDURA OKREŚLANIA SZCZEGÓLNYCH DZIEDZIN DO OBJĘCIA WSPÓLNYM PLANOWANIEM

Jak określono w niniejszym komunikacie celem wspólnego planowania jest stworzenie przez państwa członkowskie wspólnych perspektyw i opracowanie programów badań strategicznych, służących sprostaniu określonym wyzwaniom społecznym.

Jak już wspomniano proces ten opiera się na zasadach dobrowolnego udziału, zmiennej geometrii i otwartego dostępu. Jednak w ramach szerszego procesu lublańskiego instytucje unijne powinny brać udział w zarządzaniu tym procesem. Jednocześnie należy podkreślić odpowiedzialność państw członkowskich w tym zakresie. Komisja może przy tym pełnić funkcję wspomagającą i być gotowa do udzielenia wsparcia państwom członkowskim zaangażowanym w realizację inicjatyw w ramach wspólnego planowania. Komisja będzie również na bieżąco informować Radę na temat postępów, tak by ta ostatnia mogła zapewnić ich skuteczne monitorowanie i skuteczną realizację. Procedura ta zapewni także otwarty dostęp poprzez informowanie na bieżąco wszystkich państw członkowskich na temat planowanych i realizowanych inicjatyw, tak by mogły one włączyć się do ich realizacji na każdym etapie.

W związku z powyższym Komisja:

- Zwraca się do Rady o zatwierdzenie, do końca 2008 r., koncepcji i celów dotyczących wspólnego planowania.
- Zwraca się do Rady Ministrów z wnioskiem o wyznaczenie przedstawicieli wysokiego szczebla, którzy do lata 2009 r. mieliby określić – na podstawie jasnych kryteriów (zob. ramka 3) i konsultacji z zainteresowanymi stronami – szczególne dziedziny, które powinny zostać objęte wspólnym planowaniem, oraz uzasadnić swoją decyzję. Komisja podejmuje się pełnić funkcję sekretariatu dla tego zespołu.
- Do końca 2009 r. przedstawi Radzie do zatwierdzenia zalecenia służące zapoczątkowaniu realizacji inicjatyw w ramach wspólnego planowania w szczególnych dziedzinach określonych przez przedstawicieli wysokiego szczebla. W zaleceniach tych zostaną zawarte szczegółowe sugestie dotyczące zarządzania i realizacji inicjatyw w ramach wspólnego planowania, przy czym uwzględnione zostaną opinie Rady i państw członkowskich wyrażających chęć uczestnictwa w poszczególnych inicjatywach.
- Zapoczątkuje współpracę między zainteresowanymi organizacjami i organami w celu poprawy warunków ramowych na rzecz wspólnego planowania.
- Zwraca się do Rady o pełnienie nadzoru i regularne monitorowanie postępów w realizacji inicjatyw w ramach wspólnego planowania oraz – w razie potrzeby – o rozważenie podjęcia dalszych kroków celem zapewnienia skutecznej realizacji tych inicjatyw.

Ramka 3: Kryteria służące określeniu szczególnych dziedzin do objęcia wspólnym planowaniem

- Dziedzina dotyczy ogólnoeuropejskiego/światowego wyzwania o charakterze społeczno-gospodarczym lub środowiskowym;
- Badania finansowane ze środków publicznych mają zasadnicze znaczenie dla sprostania danemu wyzwaniu;
- Wspólne planowanie w danej dziedzinie ma wyraźną wartość dodaną, np. istnieje potrzeba badań finansowanych ze środków publicznych, o zasięgu i zakresie wykraczającym poza możliwości poszczególnych państw członkowskich;
- Zakres tematyczny dziedziny jest w dostateczny sposób zawężony, tak że można wyznaczyć jasne i realistyczne cele.

Ponadto inicjatywa realizowana w ramach wspólnego planowania w danej dziedzinie powinna:

- przyczynić się do przezwyciężenia fragmentacji i nieekonomicznego powielania badań finansowanych ze środków publicznych oraz do wydajniejszego i skuteczniejszego wykorzystania zasobów publicznych;
- dotyczyć najważniejszych inicjatyw publicznych w danej dziedzinie i cieszyć się pełnym poparciem i zaangażowaniem państw członkowskich uczestniczących w ich realizacji.